

перестає бути диктатором у навчальному процесі, стає наставником, консультантом, старшим досвідченим товаришем, який допомагає особистості в професійному становленні. Тому прийоми, форми і методи навчальної роботи обираються на основі педагогіки співпраці, партнерства, взаємодопомоги, взаємоповаги й взаєморозуміння. Слід відзначити, що в даному випадку ефективність такого напрямку навчання залежить від бажання й прагнення як вихователя, так і вихованця, вчителя і учня, викладача і студента, які повинні взаємно прагнути до міжособистісних контактів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання: навч. посібник / А.М. Алексюк. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
3. Гареев В.М. Принципы модульного обучения / В.М. Гареев, С.И. Куликов, Е.М. Дурко // Вестник высшей школы. – 1987. – №8. – С. 30-33.
4. Вазина К.Я. Саморазвитие личности и модульное обучение / К.Я. Вазина. – Н.Новгород, 1991. – 122 с.
5. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения / П.А. Юцявичене. – Каунас, 1989. – 272 с.
6. Юцявичене П.А. Принципы модульного обучения / П.А. Юцявичене // Советская педагогика. – 1990. – № 1. – С. 55-64.
7. Юцявичене П.А. Создание модульных программ П.А. Юцявичене // Советская педагогика. – 1990. – № 2. – С. 55-60.
8. Huczynski A. Encyclopedia of Management Development Methode / A. Huczynski – England: Aldersnot, Hant, Published by Gower Publishing Company, 1983. – P. 190.
9. Goldschmid B., Goldschmid M.L. Modular Instruction in Higher Education / B. Goldschmid, M. L. Goldschmid // Higher Education. – 1972. – V. 2. – P. 16.
10. Owens G. The Module in “Universities Quarterly” / G. Owens // Universities Quarterly, Higher Education and Society. – Vol. 25. – V 1. – P. 20-27.
11. Russell G.D. Modular Instruction / G.D. Russell // A Guide to the Design, Selection, Utilization and Evaluation of Modular Materials. – Minneapolis: Burgess Publishing Company, 1974. – P. 55.
12. Prokopenko J. Modular programme for supervisoru development / J. Prokopenko, J. White, L. Bittel, R. Eckles. – Switzerland, Genewa: Introduction and Trainers Guide, 1981. P. 1-5.

Л.В. БАБЕНКО. ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье рассматриваются содержание, организационные формы и методы модульного обучения. Обосновывается необходимость создания новой современной культурно инновационной модели национальной школы на основе передовых систем образования, модульных версий учебны.

Ключевые слова: модульное обучение, образование, педагогические технологии.

L.V. BABENKO. INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES ARE IN SYSTEM OF EDUCATION

The summary. The article deals with the content, forms and methods of organization of modular training. The necessity of creation is grounded by new modern in a civilized manner to the innovative model of national school on the basis of the front-rank systems of education, module versions of studies.

Key words: module educating, education, pedagogical technologies.

Одержано редакцією 04.09.2014 р.

УДК: 37. 013. 42 (07)

Л.І. НЕЧИПОРУК, Л.П. ПЕТРУК

ШКОЛА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. В статті розглядаються особливості впливу соціокультурного простору школи на процес соціалізації особистості

Ключові слова: школа, соціокультурний простір, соціалізація.

Постановка проблеми. В наукових дослідженнях і соціальній практиці росте інтерес до дослідження ролі й значення соціально-культурного простору загальноосвітнього навчального закладу, де відбувається процес соціалізації, соціальної адаптації й самореалізації школярів. Школа – це спеціалізована суспільна установа, головною й найважливішою метою якої є створення умов і можливостей навчання, виховання, розвитку й базової соціалізації особистості. Етапи шкільної соціалізації є хронологічно послідовними складовими цілісного й багатовимірного педагогічного процесу, спрямованого на забезпечення базових особистісних підвалів соціальної компетентності молоді людини. Кінцевою метою шкільної соціалізації є формування готовності випускника бути учасником відповідної сфери суспільного життя.

Аналіз досліджень і публікацій. Механізми середовищного впливу на розвиток особистості були предметом дослідження низки педагогів у різні історичні епохи. Я.-А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, І.Песталоцці,

Я.Корчак, К.Д.Ушинський та ін. вказували на необхідність врахування впливу оточуючого середовища на школяра. Проблеми соціалізації підростаючого покоління знаходяться в центрі уваги сучасних вчених-педагогів (О.Безпалько, Р.Вайнола, Н.Заверико І.Зверева, А.Капська, Ю.Мануйлов, Ю.Поліщук, Ж.Петрочко та ін. [2; 6]. Певні аспекти впливу шкільного середовища на перебіг соціалізації учнів досліджують Л.Артюшкіна, Л.Нікітіна, С.Пальчевський, М.Шакурова, В.Шульга та ін. [1; 4; 5; 7]. Увага науковців спрямована на дослідження не цілісного соціокультурного простору та його соціальних характеристик, а лише на окремі його елементи (освітній, соціально-адаптивний, комунікативний, креативний тощо). Тому **метою статті** є розгляд соціокультурного середовища школи як цілісного соціального феномену та його соціалізуючого впливу на школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ю.Мануйлов тлумачить поняття «соціально-культурний простір» як значущий простір життєдіяльності, в якому відбувається процес формування особистості, її соціалізації у взаємодії з іншими людьми, культурними цінностями. Він стверджує, що «... в контексті педагогічного знання соціокультурний простір розуміється як результат активності особистості, освоєння й творення людиною її життєвого простору в органічній єдності соціально-психологічних, духовно-моральних, функціональних і предметно-чуттєвих умов своєї життєдіяльності... і є засобом виховання й простором особистісного розвитку – зміст соціокультурного простору визначає не тільки характер соціалізації, а й спектр можливостей самореалізації особистості» [2]. Саме школа є таким цілісним соціокультурним середовищем, цілісною виховною системою, що акумулює й активно використовує основні механізми соціалізації й взаємодії з людиною на протязі найбільш відповідального періоду її життя – дитинства й ранньої юності.

М.Шакурова виокремлює декілька значень терміну «школа»:

- школа – соціокультурне явище, життєвий процес, постійна самозміна й усвідомлення себе у світі. Основним в такому її розумінні є не місце дії, а процес розвитку людини;
- школа як соціальний інститут, в процесі функціонування якого здійснюється освіта (національна школа, вища школа, школа виживання і ін.);
- школа як штучна соціальна організація, зона суспільно-державної системи. В цьому значенні школа – свідомо організований і керований заклад, який реалізує себе через спільну діяльність створених груп, кожна з яких має свій соціальний статус, свої соціальні ролі, соціально значущу ціль [8]. Школа – специфічний соціальний інститут, оскільки:
- справжні результати роботи школи можна оцінити лише через тривалий час після закінчення перебування в ній;
- школа суспільно підзвітна, обов'язкова для учнів, тож тут присутні елементи примусу;
- вчителі в школі мають реальну автономію;
- учні як члени організації мають особливий, тимчасовий статус;
- основними компонентами соціальної організації школи є зміст освіти, процес оцінювання й розподіл учнів за статусом, групами, соціальне середовище;
- соціальне замовлення на роботу школи інтерпретується самою школою;
- школа є внутрішньоконфліктним інститутом.

В шкільній життєдіяльності наявні всі механізми соціалізації, вирізнені А.Мудриком:

- психологічні й соціально-психологічні механізми соціалізації (імпринтинг, екзистенційний натиск, наслідування, ідентифікація (ототожнення), рефлексія тощо);
- соціально-педагогічні механізми соціалізації (традиційний механізм соціалізації (стихийний). стилізований, міжособистісний механізми та ін. [3].

За тисячоліття свого розвитку школа виробила потужні засоби соціалізації особистості. Серед них – зміст освіти, педагоги як агенти соціалізації, шкільний колектив, побут школи, життєдіяльність школи та ін.

Для з'ясування соціально-педагогічної сутності змісту освіти необхідно знайти відповідь на питання про те, чим має завершуватися процес навчання у соціальному контексті: засвоєнням змісту освіти й сформованими навичками (як складовими системи “знання-вміння-навички”) для безпосередньої практичної діяльності або ж ціннісним ставленням до оточуючого соціуму (як елементом соціальної компетентності). Від вибору відповіді на поставлене питання залежатиме комплекс цілей, ідеалів та цінностей, на які буде орієнтуватися людина у повсякденному житті, професійній діяльності, тобто, залежатиме зміст її самоактуалізації. При цьому слід зауважити, що навички як результат засвоєння змісту освіти є більш пасивним соціальним феноменом, вони звужують соціальні відносини особистості, «гасять» активний характер її діяльності. Емоційно-ціннісна орієнтація є спрямованою на активний пошук підтвердження своїм нормативно-ціннісним установкам, сприяє самоідентифікації, самоствердженню в суспільстві, оскільки школяр постійно співвідносить себе з цінностями – особистісними й загальнолюдськими.

Школа як соціальна організація, на думку М.Шакурової, має такі характеристики:

- культура школи як сукупність традицій і норм, звичаїв і очікувань, які характеризують дії членів шкільного співтовариства. В школі присутня офіційна й неофіційна культура, що й визначає протиріччя шкільної життєдіяльності. Вона формується в результаті синтезу організаційної культури школи, цінніснорегулятивної системи світу, субкультурних впливів та ін;
- символи школи: історія школи, організаційний фольклор (чутки, міфи, легенди), церемонії, свята, матеріальні символи (емблеми, колір одягу, стиль презентації школи й класів, дошки оголошень) тощо;

- виховний простір школи – динамічна сітка педагогічно відповідних подій, взаємодії, відносин, що є результатом спільних зусиль дорослих і дітей, системою можливостей, індивідуальних форм і траєкторій життєдіяльності;
- уклад (стиль) життя школи як сукупність умов, в яких здійснюється вільна поведінка й діяльність дітей і дорослих в рамках школи як соціальної організації;
- клімат школи – взаємовідносини в школі, орієнтація на навчальні успіхи, дії вчителів на уроках, система нагород і покарань, соціально-психологічне відчуття дитини в школі, її участь в шкільних справах, робота непедагогічного персоналу й ін.;
- філософія школи як набір цілей, які школа реалізує, й цінності, якими вона керується [8, 9].

Можливості соціального виховання у школі також визначаються побутом школи, організацією сфер її життєдіяльності, змістом, формами й стилем взаємодії між її членами. Розглянемо детальніше вплив соціально-педагогічних особливостей організації побуту школи на процес соціалізації школярів.

Термін «побут виховної організації» А.Мудрик визначає як просторові, матеріальні, часові й духовні умови для суспільних видів занять її членів, цінності поведінки й взаємодії [3]. Побут школи характеризується архітектурно-планувальними особливостями приміщень і організацією предметно-просторового середовища, її благоустроєм, технічною забезпеченістю, режимом роботи й традиціями.

Ю.Мануйлов виокремлює умови, за яких виховний потенціал архітектурно-просторового середовища школи може бути ефективним:

- архітектура й оформлення школи повинні «працювати», а не просто прикрашати;
- середовище навчального закладу має сприяти співіснуванню світу дорослих і світу дітей (зазвичай, вестибюль школи слугує для дорослих (батьків, відвідувачів), а не для школярів як місце зустрічі, спілкування);
- школа повинна мати своє «обличчя», свою індивідуальність;
- атрибути й аксесуари школи повинні бути переконливі, нести емоційно-художнє навантаження та ін. [2].

Розміри школи повинні оптимально поєднуватися з кількістю учнів, оскільки це, насамперед, впливає на повноцінне емоційно-психологічне самопочуття школяра (емоційно-психологічна зона розвитку – за М.Шакуровою). Геометрія приміщення класної кімнати також несе певне навантаження. Створення умов для вільного розвитку школяра простежується в розміщенні столів – не класично прямокутне (3-4 ряди), а переформатоване відповідно до форм роботи на уроці (фронтальна робота – ряди парт, групова – кілька парт разом, парна – кожна парта окремо), тобто, в ході уроку не відбувається просторового обмеження діяльності школярів. Колірне оформлення школи також відіграє важливу роль у самопочутті школяра. Сприйняття кольору є суто індивідуальним, однак вирізняються й загальновікові особливості його сприйняття, що має враховувати адміністрація школи. Так, першокласникам комфортно перебувати у класній кімнаті червоного кольору. Другокласникам – в оранжевій, третьокласникам – в жовтій і т.д.

Школа є частиною традицій і носієм традицій, що виробило суспільство й сама школа. Традиції – форма й установки життя, ідеї, цінності, норми поведінки, які зберігаються у виховній організації тривалий час і передаються від одного покоління школярів до іншого. Традиції багато в чому визначають формування світогляду, організацію життя людини в предметній, соціальній, природній реаліях і існують у двох рівнях: внутрішньому (нормативно-ціннісному) й зовнішньому (ритуально-обрядовому) [7]. Для соціального педагога традиції школи є важливим механізмом соціального виховання школярів, адже взаємостосунки, що повторюються, стають традиціями, нормами соціальної поведінки й оцінки, дотримання їх є правилом життя. Однак, така стандартизація соціального життя обмежує можливості вільного прояву особистості, хоча й забезпечує прогнозованість, стійкість, типізацію поведінки.

Школа формує свої традиції, які проявляються в прямих і непрямих формах. До прямих форм М.Шакурова відносить:

- короткі девізи, що можуть формулювати місію школи (у американській школі Лассалья девіз: «Ти – цінність!»), в школі Марії Монтесорі – «Допоможи мені зробити це самому» тощо);
- розгорнуті документи школи (заповіді, літописи, кодекси) що можуть подаватися в буклетах, книгах про школу, стендах тощо.

До непрямих форм належать:

- символи (малюнки дітей на стінах, талісман);
- ритуали й церемонії, притаманні лише цій школі (наприклад, обов'язкове привітання колективу школи директором В.Сухомлинським), ритуал прощання з випускниками й ін.;
- герої школи (портрети випускників, педагогів);
- етикет школи – ритуальне спілкування педагогів і учнів тощо;
- шкільна форма учнів та ін. [8, 115].

Одним із атрибутів школи, що має важливе значення для формування системи соціальних цінностей школярів, є портрет випускника школи. Він – продукт спільної творчої діяльності учасників педагогічного процесу (учнів, вчителів, батьків), що характеризує їх уявлення про найбільш важливі особистісні якості, якими повинен володіти випускник. Для членів шкільного співтовариства такий образ виконує інтегруючу й детермінуючу роль щодо інших складових образу навчального закладу, є основою для розробки цільових орієнтирів соціального виховання й головним критерієм ефективності навчально-виховного процесу. А. Мудрик пропонує визначити портрет випускника, виходячи, передусім, із конкретної соціальної ситуації в

загальнопланетарному суспільстві. Сформовані якості випускника мають забезпечити йому соціалізацію в соціумі, що швидко змінюється, мати такі складові: знання про себе як частину системи людина-суспільство-природа, мати моральну відповідальність за власні дії в суспільстві, бути готовим до діяльності в умовах, які швидко змінюються тощо. Важливо, щоб портрет випускника був опорою соціальному педагогу у визначенні мети, змісту й засобів організації соціального виховання в школі, привабливим для учнів при виборі ними соціально й особистісно значущих орієнтирів [3].

Образ життєдіяльності школи – це система побудови діяльності, спілкування й відношень між учасниками навчально-виховного процесу. Складовою частиною образу школи є уявлення учнів і педагогів, батьків, про ключові справи загальношкільного колективу, центри, клуби, навчальну діяльність, форми й методи шкільного самоуправління тощо.

Сферами життєдіяльності школи є: спілкування, пізнання (активність, спрямована на освоєння оточуючого світу), предметно-практична діяльність (освоєння й перетворення предметного середовища), духовно-практична діяльність (створення чи використання духовних і соціальних цінностей), спорт, гра та ін.).

Однією із специфічних особливостей життєдіяльності школи є спілкування. Зазначимо, що спілкування в школі носить переважно рольовий характер: учень-вчитель, учень-учень і ін. В спілкуванні проявляється соціальний статус школяра, його соціальна роль (певна модель поведінки, яку очікують), та соціальна позиція (стійка система відношень особистості до різних проявів соціальної реальності, яка проявляється в ціннісних орієнтаціях, вчинках, судженнях, фіксується в світогляді й постійно розвивається та проявляється в ситуаціях вибору).

Для соціального педагога важливим є стиль спілкування між вчителями й учнями, між учнями, між вчителям й керівництвом школи та моделі педагогічного спілкування (побутове спілкування – спілкування без відповідальності, байдуже, що ґрунтується на звичних контактах, словах, процедурах; формальне спілкування – носить діловий, необхідний характер і впливає із обов'язків і умов спільної діяльності; карнавальне спілкування – спілкування на рівні ролей і «масок», ведучою характеристикою його є лицемірство.

Школа – соціальний інститут, в якому пізнання є змістовою основою його життєдіяльності. Традиційній школі притаманна абсолютизація процесу навчання, однак, як показують реалії XXI століття, цього стає замало для повноцінної соціалізації в сучасному суспільстві. Подоланню теоретичного характеру навчання, відірваності від соціального досвіду та можливості практичного використання отриманих знань уможливує створення різних дитячих об'єднань. Засобом соціалізації школярів є діяльність у творчих об'єднаннях. Їх видова різноманітність велика: гуртки, секції, клуби, лабораторії, майстерні, наукові співтовариства учнів та ін.

Соціальний досвід учнів формується і в процесі проектної діяльності, яка використовується як навчання проектуванню та як варіант самостійної організації діяльності й може стати ключовою (системотвірною) для соціально-педагогічної системи школи. У цьому випадку в школі розробляються для кожного класу, колективу, групи конкретні напрями діяльності щодо виконання проекту. Проектна діяльність активізує діяльність школярів щодо духовно-практичного освоєння оточуючого світу, сприяє руйнуванню монологічної установки на світ.

Організаційно соціальне виховання здійснюється в школі через колективи, роль яких полягає в опосередкованому впливові й забезпеченні переходу від інтересів окремої людини до інтересів суспільства. Сучасна школа – складний соціально-педагогічний заклад, що має педагогічні, вчительські колективи, різні об'єднання й організації дорослих і дітей. Специфіка дитячих колективів у школі – їх ініціювання педагогами, які задають норми поведінки, вимоги, демонструють зразки, на які слід орієнтуватися. Для педагогів дитячий колектив – засіб реалізації педагогічних ідей, для дітей – середовище життєдіяльності в створених умовах.

Важливим напрямом життєдіяльності школи є організація духовно-практичної взаємодії й забезпечення згоди й захищеності членів шкільного колективу. Згода досягається не відразу й стосується різних проявів розподілу функцій і ролей, прав і обов'язків, зразків і норм поведінки й взаємодії. Захищеність – відчуття безпеки й впевненості, яке виникає тоді, коли школяр знає, як себе вести в класі, в школі й поділяє прийняті норми й правила. Соціальному педагогу слід вже з першого класу разом з дітьми обговорити й прийняти «Кодекс класу», який буде зрозумілий їм і особистісно прийнятним.

Основою шкільної життєдіяльності може бути також ігрова взаємодія – створення особливого простору діяльності, в якому школяр готується до вирішення життєво важливих проблем, «проживаючи» і шукаючи способи розв'язання їх в межах ігрової ситуації. Шкільна практика демонструє різні підходи до використання гри в організації шкільної життєдіяльності, однак найчастіше її використовують в рамках навчального процесу. Гру використовують і у виховній роботі – як елемент масових виховних форм. Значний соціально-педагогічний вплив має багатоетапне використання ігор через створення ігрових комплексів, наскрізних ігрових сюжетів для різних вікових груп. Переваги впровадження таких ігор: в школі тривалий час зберігається ігровий настрій, активне моделювання ігрових форм і засобів, активізація творчого потенціалу, вибудовується ігрова перспектива, вміння жити в певній соціальній спільноті, спільно вирішувати завдання.

Висновки. Отже, сучасна школа – своєрідний соціальний інститут, що має свою мету, завдання, функцію, суб'єкти діяльності, соціальні характеристики, особливості організації життєдіяльності в соціокультурному освітньому просторі. Соціальна місія школи – задоволення потреби суспільства у вихованні підростаючого покоління, підготовку його до соціалізації в соціумі. Перед соціальним педагогом постає завдання – повернути школі соціалізуючу функцію, підготувати вихованців школи до успішної соціалізації в сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюшкіна Л.М. Соціальний педагог школи: теорія і практика роботи: навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціальна педагогіка» / Л.М. Артюшкіна– Суми: Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – 124 с.
2. Мануйлов Ю.С. Средовой подход в воспитании / Ю.С.Мануйлов // Педагогика. –2000. – №7. – С. 36-41.
3. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. ВУЗов / А.В.Мудрик. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Изд. центр «Академия», 2006. – 304 с.
4. Никитина Л.Е. Социальный педагог в школе / Л.Е. Никитина. – М.: Академ. проект, 2003. – 112 с
5. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навч. посібник / С.С.Пальчевський. – К.: Кондор, 2005. – 560 с.
6. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А.И.Капської. – К.: Центр навчальної літ-ри, 2006. – 468 с.
7. Шульга В.В. Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі / В.В.Шульга. – К.: Ніка-Центр, 2004. –124 с.
8. Шакурова М.В. Социальное воспитание в школе: учеб. пособ. для студ. ВУЗов / М.В. Шакурова; под ред. А.В. Мудрика. – М.: Академия, 2004. – 272 с.

Л.И. НЕЧИПОРУК, Л.П. ПЕТРУК. ШКОЛА КАК СОЦИОКУЛЬТУРНОЕ ПРОСТРАНСТВО СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

Резюме. В статье рассмотрены особенности влияния социокультурного пространства школы на процесс социализации личности.

Ключевые слова: школа, социокультурное пространство, социализация.

L.I. NECHIPORYUK, L.P. PETRUK. SCHOOL AS A CULTURAL SPACE OF SOCIALIZATION OF PERSONALITY

The summary. The article discusses features of influence of sociocultural space school in the process of socialization of personality.

Key words: school, social and cultural space, socialization.

Одержано редакцією 04.09.2014 р.

УДК: 37. 015 (477)

Ю.С. ЧОПИК

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК НАПРЯМ ОСВІТНЬО-РЕФОРМАТОРСЬКОГО РУХУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ

Резюме. У статті здійснено критично-конструктивний аналіз наукових праць вітчизняних радянських та сучасних дослідників експериментальної педагогіки як одного з напрямів світового реформаторського руху кінця XIX – першої третини XX ст. На основі систематизації та комплексного вивчення різновидових праць робіт з порівняльної педагогіки, педагогічної персоналістики показано досягнення, вузькі місця та перспективи подальшого вивчення проблеми.

Ключові слова: українська педагогічна наука, порівняльна педагогіка, реформаторська педагогіка, експериментальна педагогіка, Е. Мейман, В. Лай.

Постановка проблеми. Дослідження в галузі порівняльної педагогіки становлять один з пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної педагогічної науки. За останні десятиріччя нагромадився значний масив наукової літератури про розвиток зарубіжної реформаторської педагогіки наприкінці XIX – у першій третині XX ст. – складного, багатогранного, суперечливого явища, одним з важливих напрямів якого виступила експериментальна педагогіка, що започаткувала багатоаспектне вивчення дитини. Широковідомими стали авторські концепції чільних представників цієї галузі педагогіки – Е. Меймана, В. Лая (Німеччина), Е. Торндай, С.Холла (США) та ін.

Осмилення їхньої творчої спадщини у вітчизняній історико-педагогічній науці носить поступальний характер та водночас супроводжується складними, суперечливими тенденціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Експериментальна педагогіка одержала фрагментарне відображення у різновидових публікаціях Л. Веремюк, Н. Дічек, Л. Лисенко, О. Перетятка, А. Степаненко, О. Сухомлинської, інших науковців, але ще не була предметом спеціального комплексного осмилення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у здійсненні критично-конструктивного аналізу напрацювань вітчизняних радянських та сучасних дослідників експериментальної педагогіки як складника зарубіжного реформаторського руху кінця XIX – першої третини XX ст. задля визначення здобутків, прогалин та перспектив вивчення порушеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Повоєнну радянську літературу з проблем реформаторської педагогіки не варто розглядати як наскрізь “догматичне”, “заполітизоване” явище, адже вона еволюціонувала під впливом науково-теоретичних та передусім суспільно-політичних чинників. Її представники були ознайомлені з доробком зарубіжних педагогів, який трактували в руслі ідеологічних гасел на догоду партійній номенклатурі.

За радянської доби з’явилося лише кілька україномовних праць з історії педагогіки. Одна з перших належить М. Даденкові, який з 1944 р. очолював відділ історії педагогіки в Науково-дослідному інституті